

Universiteit Utrecht

Sexting incidenten op middelbare scholen: het handelen, de inschatting en de visie van professionals

Julia Baljet & Martje Heerkens

Sexting incidenten op middelbare scholen: het handelen, de inschatting en de visie van professionals

Door: Julia Baljet & Martje Heerkens

Studentnummers: 3466906 & 3670090

Universiteit Utrecht

Opleiding: Premaster Maatschappelijke opvoedingsvraagstukken

Thesisdocent: Chris Baerveldt

Datum: 26-06-2017

Samenvatting

Op middelbare scholen krijgen professionals regelmatig te maken met sexting incidenten. In de literatuur zijn echter geen concrete handvatten te vinden voor hoe professionals zouden moeten handelen. Tevens is niet bekend hoe er nu gehandeld wordt en waarom. Daarom is in dit onderzoek gekeken naar met wat voor sexting incidenten professionals op middelbare scholen te maken krijgen, hoe zij handelen bij sexting incidenten en welke factoren hierbij voor hen een rol spelen. Dit is onderzocht middels semi-gestructureerde interviews met elf professionals op zes middelbare scholen in één gemeente. De belangrijkste resultaten zijn dat sexting incidenten in dit onderzoek van elkaar verschillen in aard van het materiaal, mate van herhaling, herkenbaarheid, leeftijd betrokken kinderen, redenen, impact en gevolgen. Daarnaast kunnen professionals handelen door middel van gesprekken met leerlingen en ouders, monitoren, evalueren, confrontatie aangaan in de klas, het inzetten van de politie, repressie en doorverwijzen naar hulpverlening en politie. Ten slotte zijn er factoren die een rol spelen in hoe professionals handelen, namelijk: inschatting (risico- en protectieve factoren, impact en behoefte van het kind) en visie (problematiseren en onbegrip, normaliseren en begrip, verantwoordelijkheid en doelen). Er worden twee discussiepunten aangehaald. Ten eerste wordt afgevraagd of sexting wellicht niet zo nieuw is als het lijkt, maar eerder een oud fenomeen in een nieuwe vorm. Het zou gezien kunnen worden als een issue vergelijkbaar met experimenteel gedrag en pesten. Ten tweede lijkt het of de visie die professionals hebben tegenstrijdig is met wie zij verantwoordelijk houden bij een incident en hoe ze de betrokken leerlingen benaderen. Er wordt geadviseerd om een grotere groep leerlingen aan te spreken en verantwoordelijk te houden voor de verspreiding, in plaats van de maker zelf.

Inleiding

Sexting is hot. Zowel het maken en versturen van seksueel getinte beelden door pubers via sociale media als de ongewenste verspreiding hiervan krijgt toenemende aandacht in de media en de wetenschappelijke wereld. De cijfers over jongeren die aan sexting doen variëren van 2,6% (Kliksafe, 2017) tot 18% (EenVandaag, 2017). De ongewenste verspreiding van sextingbeelden kan ernstige gevolgen hebben. Zo stond onlangs in de Volkskrant een artikel over de veertienjarige Nederlandse Onur die van een flatgebouw sprong, nadat naaktfoto's van hem op internet waren geplaatst (Feenstra & Mebius, 2017). Het Landelijk Psychotraumacentrum meldt in Metro dat er steeds meer kinderen zijn die als gevolg van chantage na sexting lijden aan psychische problemen, zoals angsten en somberheid (Pel, 2015). Ook belanden volgens het Algemeen Dagblad jaarlijks tientallen jongeren in psychiatrische klinieken met depressies of trauma's als gevolg van ongewenste verspreiding van sexting beelden (Redactie AD, 2017).

Daarentegen blijkt uit een artikel van Metro dat er ook sexting incidenten zijn waarbij meerdere keren sexting beelden rondgaan van dezelfde maker, maar waarbij de maker hier weinig om lijkt te geven (Haverkort, 2017). Scholen voelen zich hierdoor genoodzaakt tot het straffen van deze makers om het signaal af te geven dat ze iets doms hebben gedaan (Haverkort, 2017). Enerzijds wijst men in een artikel van Metro op de taak van scholen in voorlichting en het wijzen op de risico's van het maken en versturen van sextingbeelden (Pel, 2015). Anderzijds wijst men vanuit het Instituut voor Genderstudies in een artikel van het Algemeen Dagblad op de acceptatie van het maken van naaktfoto's als iets normaal en zelfs nuttigs. Men pleit vanuit dit instituut dan ook voor een nieuwe norm waarin de schuld niet bij de maker wordt gelegd, maar bij degene die de sexting beelden onrechtmatig verspreidt (Kerstens, 2015). In deze wirwar van signalen en meningen staan scholen voor een lastige taak in het omgaan met sexting en sexting incidenten.

Ook in de gemeente waar dit onderzoek plaatsvindt heeft men te maken met de complexiteit van sexting. De afgelopen jaren liep er een bewustwordingscampagne die mede geïnitieerd werd door een specialistische jeugdhulpverleningsinstelling. Deze campagne was voornamelijk gericht op erkenning van en begrip voor het fenomeen sexting en het plaatsen ervan in de context van normale adolescentie seksuele ontwikkeling. Deze jeugdhulpverleningsinstelling vervult in de gemeente bovendien een centrale rol in preventie en advies aan professionals op scholen bij sexting incidenten. Toch is het voor de jeugdhulpverleningsinstelling onduidelijk hoe op middelbare scholen wordt omgegaan met sexting incidenten en wat hierbij factoren zijn die een rol spelen voor professionals. Ook in de wetenschappelijke literatuur is nauwelijks te vinden hoe professionals op school omgaan en zouden moeten omgaan met sexting incidenten, vanuit welke visie professionals handelen en welke andere factoren een rol spelen bij hun handelen. Daarom zijn er voor dit onderzoek de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Met wat voor sexting incidenten krijgen professionals op middelbare scholen te maken?
2. Hoe handelen professionals op middelbare scholen bij sexting incidenten?
3. Welke factoren spelen voor professionals op middelbare scholen een rol in het handelen bij sexting incidenten?

Theoretisch kader

Centraal in de definiëring van sexting staat dat het gaat om het maken van seksueel getinte beelden (foto's of filmpjes) die via sociale media of internet verstuurd worden (Döring, 2014). Dat de prevalentiecijfers zo uiteenlopen kan verklaard worden door de verschillende operationalisering van 'sexting beelden' in de vraagstelling aan jongeren. Zo wordt er in het artikel van EenVandaag (2017) afwisselend gesproken over pikante beelden, seksueel getinte beelden en naaktbeelden.

Sexting brengt risico's met zich mee, aangezien een sexting beeld altijd verder verspreid kan worden dan door de maker in eerste instantie bedoeld is (Ouytsel et al., 2014). Wanneer sexting beelden ongewenst verspreid worden, is er sprake van een sexting incident. Over de prevalentie van zulke incidenten zijn geen cijfers bekend. Bij een sexting incident zijn altijd een maker en een verspreider betrokken. De maker is degene die het sexting beeld gemaakt heeft en in eerste instantie in vertrouwde sfeer heeft doorgestuurd. De verspreider is degene die ongewenst het sexting beeld openbaar maakt. Deze verspreiding kan met verschillende redenen gebeuren, bijvoorbeeld als wraak na een beëindigde relatie, om aan populariteit te winnen bij leeftijdsgenoten of voor de lol (Albury & Crawford 2012; Lippman & Campbell, 2014).

Wetenschappelijke discours over sexting

Uit de nieuwsberichten in de inleiding valt op te maken dat er verschillend gedacht wordt over sexting en sexting incidenten en dit is tevens terug te vinden in wetenschappelijke literatuur. Hierin wordt sexting geïnterpreteerd vanuit twee uiteenlopende theoretische invalshoeken: het normaliteit discours en het afwijkend-gedrag discours.

Het afwijkend gedrag discours. Vanuit het afwijkend-gedrag discours ziet men sexting als risicogedrag. Sexting wordt gerelateerd aan de toegenomen kansen op risicogedrag tijdens de adolescentiefase (Dahl, 2004; Steinberg, 2007). Professionals die sexting interpreteren vanuit het afwijkend-gedrag discours zullen sexting bestempelen als risicogedrag en gericht zijn op risicofactoren bij jongeren, hun omgevingen, en de samenhang met andere vormen van risicogedrag. Vanuit dit discours zien professionals op school de redenen voor sexting dus niet als horend bij de gezonde adolescentie seksuele ontwikkeling, maar gaan redenen gepaard met angst en sociale druk. Hierdoor zal de focus bij sexting incidenten meer liggen op de maker en diens 'afwijkende' gedrag en bestaat het risico van

'blaming the victim'. Hierbij wordt het slachtoffer, degene waarvan een sexting beeld is verspreid, als (mede) verantwoordelijk gezien voor het incident.

Het normaliteit discours. Vanuit het steeds breder gedragen normaliteit discours wordt sexting daarentegen gezien als onderdeel van de normale adolescentie seksuele ontwikkeling en expressie (Döring, 2014). De adolescentie is een periode die zich kenmerkt door toegenomen interesse in seksualiteit (Boies, Cooper, & Osborne, 2004). Aangezien internet en mobiele telefoons belangrijk zijn in het huidige leven, is het niet verwonderlijk dat adolescenten dit gebruiken voor seksuele exploratie (Pascoe, 2011). Sexting wordt vanuit dit discours dan ook gezien als hedendaagse vorm van intieme communicatie in een seksuele en romantische relatie, en daardoor niet bestempeld als problematisch (Döring, 2014). Een sexting incident kan vanuit dit discours echter wel als problematisch gezien worden, omdat hierbij de privacy van de maker wordt geschonden, met eventuele negatieve gevolgen van dien. Vanuit dit discours richt men zich bij sexting incidenten dan ook voornamelijk op de ongewenste verspreiding en spreekt men zich expliciet uit tegen 'blaming the victim' (Döring, 2014). Enerzijds kan sexting dus gezien worden als onderdeel van de normale ontwikkeling. Anderzijds kan het gezien worden als risicovol gedrag onafhankelijk van de context waarin of reden waarmee sexting gebeurt.

Redenen voor sexting

Sexting vindt plaats binnen verschillende contexten en met verschillende redenen. De voornaamste context waarin sexting plaatsvindt is een romantische relatie (Baumgartner, 2013; Van Ouytsel, Van Gool, Walrave, Ponnet & Peeters, 2016). Redenen voor sexting binnen een relatie zijn flirten, affectie tonen, als teken van vertrouwen, als 'cadeautje' of als onderdeel van seksueel voorspel (Albury & Crawford 2012; Lippman & Campbell, 2014; Weisskrich & Delevi, 2011). Bovendien kan sexting gebruikt worden om intimiteit te bewaren wanneer partners langere tijd fysiek van elkaar gescheiden zijn (Walker, Sanci, & Temple-Smith, 2013). Tot slot is een reden voor sexting het trekken van de aandacht van een potentiële liefdespartner, als onderdeel van het vormen van een relatie (Van Ouytsel, Walrave & Van Gool, 2014). Sexting biedt dus kansen en mogelijkheden, zoals expressie van seksueel verlangen, speelsheid, genot en binding (Hasinoff, 2013).

Bij het maken van een sext kunnen ook negatieve of meer risicovolle redenen meespelen, zoals de angst om een vriendje kwijt te raken of het idee van meisjes dat het hen populairder maakt bij jongens (Lippman & Campbell, 2014). Ook kunnen meerdere vormen van sociale druk een reden zijn voor sexting. Zowel binnen als buiten een romantische relatie kunnen adolescenten verleid worden tot het maken van sexting beelden (Lippman & Campbell, 2014). Daarnaast kan het idee dat sexting de geldende norm is, leiden tot sextinggedrag (Walker et al., 2013¹). Tot slot kan er sprake zijn van expliciete vormen van dwang of bedreiging (Ringrose, Harvey, Gill, & Livingstone, 2013). Concluderend blijken er zowel positieve als negatieve redenen te zijn voor jongeren om aan sexting te doen.

De impact en het balansmodel

Een sexting incident kan op verschillende leerlingen een verschillende impact hebben, afhankelijk van de faciliteiten in school, hun persoonlijke coping strategieën en de support die zij al dan niet krijgen van vrienden, familie en leraren (Donoso & Lievens, 2013). Deze impact kan mede verklaard worden vanuit het balansmodel. De ontwikkeling van een kind is immers een transactioneel proces waarop vele factoren van invloed zijn (Bakker et al., 1998). Deze factoren kunnen ingedeeld worden in risicofactoren en protectieve factoren en vinden hun oorsprong in het kind zelf, de ouders en de omgeving (Burggraaff-Huiskens, 1999). Een enkele risicofactor heeft vaak geen negatieve invloed op de ontwikkeling van het kind. Een opeenstapeling van risicofactoren en onvoldoende aanwezigheid van beschermende factoren kan echter de balans verstoren tussen draagkracht en draaglast. Dit bepaalt hoe gebeurtenissen ervaren worden en hoe een kind met situaties om kan gaan (Bakker et al., 1998; Burggraaff-Huiskens, 1999).

Enkele voorbeelden van protectieve factoren zijn sociale en emotionele competentie, een positieve identiteit en steun van belangrijke volwassenen (Ince, Van Yperen, & Valkesteijn, 2013). Enkele voorbeelden van risicofactoren zijn: een moeilijk temperament, prikkelbaarheid en het ontbreken van een sociaal netwerk (Meij & Ince, 2013). Er worden tevens een aantal risicofactoren in verband gebracht met sexting, zoals de persoonlijke eigenschap om sensatiezoekend te zijn (Ouytsel, Gool, Ponnet, & Walrave, 2014), opleidingsniveau (Baumgartner, 2013) en de mate van sociale cohesie binnen een gezin (Baumgartner, 2013). Risicofactoren en protectieve factoren van sexting bestaan op micro, meso en macroniveau en kunnen tegen elkaar afgezet worden in het balansmodel, waarbij de cumulatie van factoren bepaalt hoe een gebeurtenis ervaren wordt en hoe een kind ermee om kan gaan.

De gevolgen van sexting incidenten

De impact hangt ook samen met de feitelijke gevolgen van een sexting incident. Een mogelijk gevolg is dat het leidt tot schaamte bij de maker (Ouytsel et al., 2016). Ook kunnen chantage of afpersing voor seksueel gewin van de ontvanger een gevolg zijn (Walker et al, 2013). Daarnaast kan de ongewenste verspreiding de reputatie van de maker aantasten (Lippman & Campbell, 2014; Ringrose et al, 2013; Walker et al., 2013). Andere risico's zijn exclusie van onderwijs- en baankansen en juridische gevolgen voor zowel de maker als de verspreider in verband met kinderporno-wetgeving (Döring, 2014). Tot slot kan verspreiding leiden tot (cyber)pesten of andere vormen van agressie door leeftijdsgenoten, wat grote gevolgen kan hebben voor de psychische gezondheid van de maker (Lippman & Campbell, 2014; Walker et al 2013).

Uit een onderzoek bij adolescenten naar hun kijk op de consequenties van sexting blijkt echter dat een gelekt sexting beeld niet altijd leidt tot plagen of pesten (Ouytsel et al., 2016). Leeftijdsgenoten gaan volgens hen vaak snel over tot de orde van de dag, zonder kwetsende opmerkingen te maken (Ouytsel et

al., 2016). Desalniettemin kunnen sexting incidenten grote persoonlijke gevolgen hebben, voor de verspreiders, maar vooral voor de makers van de sexting beelden.

Gevolgen op school. Sexting incidenten en cyberbullying hebben niet alleen persoonlijke gevolgen voor de rechtstreekse betrokkenen. Immers, ook al gebeurt het pesten online, de effecten zijn voelbaar door de hele school (Bhat, 2008). Zowel cyberbullying als sexting incidenten beïnvloeden het klassen- en schoolklimaat en de leeromgeving (Donoso & Lievens, 2013; Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014). Zo is er uit onderzoek gebleken dat er een samenhang is tussen sexting incidenten, negatieve relaties tussen leeftijdsgenoten en psychosociale problemen (Ringrose, Harvey, Gill, & Livingstone, 2013). Ook de risicofactoren en protectieve factoren op schoolniveau spelen, gezien vanuit het balansmodel, een rol bij de impact die een incident kan hebben (Bakker, Bakker, van Dijke & Terpstra, 1998). Cyberbullying en sexting incidenten kunnen dus naast persoonlijke gevolgen ook gevolgen hebben voor het klimaat op school en in de klas.

Omgaan met sexting op school

Preventie. Om het schoolklimaat te verbeteren, het aantal sexting incidenten te verminderen en de gevolgen ervan te verkleinen, worden preventieve campagnes en programma's ingezet (Vreeman & Carroll, 2007). Er zijn zowel speciale sexting programma's als cyberbullying programma's waarin sexting wordt geïntegreerd (Swearer, Espelage, Vaillancourt, & Hymel, 2010; Vreeman & Carroll, 2007; Frey, Hirschstein, Edstrom, & Snell, 2009). Deze preventieve campagnes rondom sexting vertonen gelijkenissen met het eerder gemaakte onderscheid tussen het normaliteit discours en het afwijkend-gedrag discours. Preventieve campagnes die aansluiten op het afwijkend-gedrag discours zijn gericht op het ontmoedigen van sexting. Uit een analyse van tien Amerikaanse campagnes blijken deze allemaal een onthoudingsboodschap te bevatten, gebaseerd op het zaaien van angst. In de helft van de campagnes is er ook sprake van blaming the victim (Döring, 2014). Aan de andere kant zijn er ook campagnes die jongeren niet ontmoedigen om aan sexting te doen, maar helpt men de jongeren juist om zelfstandige keuzes te maken en een gezond zelfbeeld te ontwikkelen (Youth Online Safety Working Group, 2010, #geenhoofd). De visie achter deze campagnes sluit meer aan bij het normaliteitsdiscours. Er bestaat dus preventie vanuit het afwijkend-gedrag discours, wat is gericht op ontmoedigen, terwijl preventie vanuit het normaliteit discours juist gericht is op zelfstandigheid en weerbaarheid.

Interventie. Omdat niet alle sexting incidenten voorkomen kunnen worden met preventie, is het belangrijk dat scholen weten hoe ze moeten handelen bij een incident. Doordat niet alle leerlingen toegerust zijn om te kunnen omgaan met cyberbully incidenten (waaronder ook sexting incidenten vallen), is het juist zo belangrijk dat scholen goed voorbereid zijn om met zulke incidenten om te gaan en de betrokken leerlingen op een effectieve en constructieve manier te kunnen helpen (Donoso & Lievens,

2013). Bewustzijn en het stoppen van eventuele pesterijen na sexting incidenten is dan ook een primaire verantwoordelijkheid van afdelingsleiders of directeuren (Aldridge, Davies, & Arndt, 2013b)

Uit de schaarse literatuur over interventies bij sexting komen een aantal richtlijnen naar voren voor de omgang met sexting incidenten. Zo wordt iedere school geadviseerd een interventieplan te hebben met daarin: een concreet handelingsplan met aanbevelingen voor te ondernemen stappen en te bespreken vragen (Aldridge, Arndt, & Davies, 2013a; Van Ouytsel et al., 2014; YOSWG, 2010), een taxatie van de ernst van het incident en eventuele risicofactoren (Temple et al., 2012; Van Ouytsel et al., 2014; Willard, 2010), aandacht voor het juridische aspect (Van Ouytsel et al., 2014; Willard, 2010) en een goede samenwerking met een multidisciplinaire aanpak, een duidelijke rolverdeling en een gedeelde visie (Aldridge et al., 2013a; Döring, 2014; Willard, 2010; YOSWG, 2010).

Het is opmerkelijk dat er in de literatuur verder niet inhoudelijk ingegaan wordt op de invulling van de gegeven richtlijnen. Meerdere onderzoeken vertellen hoe een handelingsplan eruit zou moeten zien (Aldridge et al., 2013b; Bhat, 2008; Chibbaro, 2007; Swearer et al., 2010), maar geven nauwelijks concrete handvatten voor professionals. Professionals hebben hier echter wel behoefte aan. Uit Vlaams onderzoek blijkt dat 62% van de scholen behoefte heeft aan concrete ondersteuning en professionele begeleiding bij interventies tegen cyberbullying. Professionals op scholen blijken, ondanks de aanwezigheid van preventieve en reactieve programma's op school, nog steeds onzeker over hun handelen tijdens een incident (Vandebosch, Poels & Deboutte (2014).

Om sexting incidenten effectief aan te pakken is het wenselijk dat betrokken professionals samenwerken en dezelfde boodschap uitdragen (Aldridge et al., 2013a; YOSWG, 2010). Handelen vanuit een gedeelde visie zorgt voor een consistente bejegening naar de leerling toe. De overtuigingen en waarden van een persoon hebben namelijk invloed op de manier waarop deze persoon handelt en welke boodschappen iemand uitdraagt (Bateson, 1972). De betrokken professionals hebben uiteenlopende impliciete en expliciete normen en waarden betreft sexting. Deze kunnen overeenkomen met de eerder genoemde discoursen en lopen uiteen van gezond en normaal, tot risicovol en afwijkend (Döring, 2014).

Consequenties voor het huidige onderzoek

In de opzet en uitvoering van dit onderzoek worden een aantal inzichten uit de literatuur meegenomen. Daarnaast zijn er ook verwachtingen voor de resultaten op basis van de literatuur. Ten eerste worden in dit onderzoek de begrippen 'maker' en 'verspreider' aangehouden. In de literatuur wordt verschillende terminologie gebruikt. In dit onderzoek wordt de neutraliteit van 'maker' en 'verspreider' verkozen boven de termen 'slachtoffer' en 'dader'.

Ten tweede blijkt uit de literatuur dat er meerdere redenen zijn voor sexting en verschillende vormen van sexting. Er wordt verwacht dat deze verschillende redenen en vormen van sexting ook naar voren komen in dit onderzoek.

Ten derde is er geen literatuur te vinden over hoe professionals handelen bij sexting incidenten. Daarbij zijn er in de literatuur geen inhoudelijke handvatten te vinden voor hoe professionals zouden moeten handelen. Hierdoor zijn er geen duidelijke verwachtingen over het handelen van professionals in een sexting incident en wordt er verwacht nieuwe informatie te vinden.

Ten vierde blijkt uit de literatuur dat sexting incidenten op verschillende kinderen een verschillende impact kan hebben, afhankelijk van de faciliteiten in school, hun persoonlijke coping strategieën en de support die zij al dan niet krijgen van vrienden, familie en leraren (Donoso & Lievens, 2013). Vanuit het balansmodel (Bakker et al., 1998) blijken protectieve factoren en risicofactoren een centrale rol te spelen bij het maken van sexts en het omgaan met een incident. Deze worden daarom meegenomen als content topics. Verwacht wordt dat deze factoren samen zullen hangen met de impact die een incident kan hebben op een kind.

Ten vijfde blijken er twee discoursen te zijn van waaruit sexting kan worden bekeken. Enerzijds ziet men sexting vanuit het normaliteit discours als onderdeel van de gezonde seksuele adolescentie ontwikkeling (Döring, 2014). Bij sexting incidenten zal men zich vanuit dit discours dan ook meer richten op de verspreider dan op de maker, de maker vertoont immers ‘normaal’ gedrag. Anderzijds kan sexting vanuit het afwijkend gedrag discours gezien worden als problematisch (Döring, 2014). Hierbij hoort een houding die meer gericht is op de maker, waarbij sprake kan zijn van ‘blaming the victim’. In het handelen van professionals speelt enerzijds hun inschatting een rol, die gebaseerd is op de aard van de incidenten, het balansmodel, de impact en de reden van het maken en verspreiden van een sext. Anderzijds speelt ook de visie van professionals een rol (Bateson, 1972), waaraan de discoursen ten grondslag liggen. Daarom is de verwachting dat de discoursen, net als de inschatting, een rol spelen in het handelen van professionals, maar hierin niet leidend zijn. De discoursen worden daarom in de verdere opzet van het onderzoek niet centraal gesteld, maar dienen voor het framen van de visie van professionals.

Methode

Naast de literatuurstudie is er een kwalitatief verkennend onderzoek gedaan, om zo inzicht te krijgen in het onderwerp vanuit verschillende perspectieven (Boeije, 2014). Resultaten zijn verkregen middels zeven semi-gestructureerde interviews. De interviews vonden plaats met elf professionals op zes scholen binnen dezelfde gemeente. Op deze manier is er informatie verkregen over de typen sexting incidenten, het handelen rondom incidenten van professionals en de factoren die meespelen bij het handelen.

Design

De dataverzameling is gedaan middels een kwalitatief design: half-open interviews met vooraf opgestelde vragen met ruimte voor doorvragen (Bijlage 1)(Baarda, 2009). Het interviewschema is

opgesteld op basis van content topics vanuit de literatuurstudie. De interviews zijn opgesteld rondom drie hoofdthema's. De content topics *omschrijving situatie, redenen, gevolgen, impact, risicofactoren* en *protectieve factoren* zijn gemeten door de informanten te vragen naar een beschrijving van de situatie en een inschatting van de ernst van de situatie. Door te vragen naar hoe en waarom er op een bepaalde manier gehandeld is en wat de gewenste uitkomst van het handelen was, zijn de *handelingsmogelijkheden, impact, visie, verantwoordelijkheid en doel* gemeten. Ten slotte zijn *samenwerking, eigen rol informant, visie, risicofactoren* en *protectieve factoren schoolniveau* gemeten middels vragen naar de samenwerking met andere professionals binnen en buiten school.

Steekproef en respons

Vanwege de integriteit van leerlingen en het precaire onderwerp zijn enkel professionals geïnterviewd en niet de leerlingen die betrokken waren bij de incidenten. Bovendien zijn daarom de naam van de gemeente en de scholen in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Geïnterviewde professionals zijn doelgericht benaderd en geselecteerd op basis van directe betrokkenheid bij een of meerdere sexting incidenten in het afgelopen schooljaar of het jaar daarvoor. Zij zijn via e-mail en telefonisch benaderd. Het bleek soms lastig om contact te leggen met professionals op scholen. Sommige informanten waren direct enthousiast maar anderen waren terughoudend vanwege de aard van het onderwerp of eerdere ervaringen met de media. Alle benaderde scholen hadden te maken gehad met een of meerdere sexting incidenten.

In eerste instantie was de werving van informanten gericht op zorgcoördinatoren, vertrouwenspersonen en mentoren. Op een groot deel van de scholen bleken echter voornamelijk afdelingsleiders, teamleiders en coördinatoren direct betrokken te zijn geweest bij sexting incidenten, en deze professionals zijn dan ook uiteindelijk gekozen voor dit onderzoek. Vanuit een aantal interviews is gebruik gemaakt van een sneeuwbalsteekproef: tijdens enkele interviews is gevraagd of er binnen school andere betrokken professionals waren die geïnterviewd konden worden. Zodoende is er in een aantal interviews een tweede informant bijgekomen. Uiteindelijk zijn er zeven interviews afgenomen met elf professionals: drie interviews met één informant en vier interviews met twee informanten. Zij hadden verschillende functies binnen de middelbare scholen. In onderstaande tabel is een overzicht te vinden van de functie, school en geslacht van de informanten.

Tabel 1. *Beschrijving informanten naar functie, sekse en school*

Functie	School	Geslacht
Afdelingsleider	A	Man
Afdelingsleider	A	Vrouw
Conrector	B	Man
Leerlingcoördinator	B	Vrouw
Leerlingcoördinator	C	Vrouw
Zorgcoördinator	C	Vrouw
Zorgcoördinator	D	Vrouw
Zorgcoördinator	E	Vrouw
Teamleider	E	Man
Onderwijsmanager	F	Man
Vertrouwenspersoon / mentor	F	Vrouw

Methode van dataverzameling en analyse

De interviews duurden gemiddeld zo'n drie kwartier en zijn met toestemming van informanten opgenomen. Alle interviews vonden plaats op de middelbare school waar de professional werkzaam was. Na het eerste interview is het interviewschema gecorrigeerd, omdat de vraagstelling aangaande het sexting incident en de inschatting van de ernst naar de mening van de onderzoekers niet neutraal genoeg was. Desalniettemin was het eerste interview bruikbaar: bij het terugluisteren bleek dat de vragen neutraal waren gesteld, ondanks dat ze niet op die manier in het interviewschema stonden. Alle interviews zijn opgenomen en naderhand zijn deze opnames getranscribeerd. De methode van data analyse is gebaseerd op Baarda (2009). In de eerste fase zijn de gegevens opgedeeld in fragmenten. Vervolgens zijn labels, die grotendeels voortkwamen uit de content topics, toegekend aan deze fragmenten. Hierna zijn de labels inhoudelijk geanalyseerd en geordend per label en sublabel, zonder het gebruik van een analyseprogramma.

Betrouwbaarheid en validiteit

Er is getracht de dataverzameling zo betrouwbaar en valide mogelijk uit te voeren. Toch is het mogelijk dat er door respondenten sociaal wenselijk is geantwoord. Bij het beantwoorden van vragen kan sociale wenselijkheid een bedreiging vormen voor de betrouwbaarheid (Boeije, 2010). Er is echter geprobeerd dit te ondervangen door te benadrukken dat de informatie anoniem behandeld zal worden en

door te vragen naar sexting incidenten waar geïnterviewde professionals zelf bij betrokken waren in plaats van te vragen naar fictieve casussen. Zo is de kans vergroot dat de resultaten daadwerkelijk gaan over het handelen in plaats van beoogd of gewenst handelen. Bovendien is aan het begin van elk interview benoemd dat er geen goede en foute antwoorden zijn, dat het doel is om het handelen en de visie op sexting van hen als professional te achterhalen. Ieder interview is door beide interviewers samen afgenomen is, waardoor individuele verschillen verkleind worden en de betrouwbaarheid is vergroot. Tot slot is de betrouwbaarheid vergroot door gebruik te maken van onderzoekertriangulatie in de analyse (Boeije, 2014). Dit houdt in dat de bevindingen van de twee onderzoekers in de analyse naast elkaar gelegd zijn, waardoor de interpretatie van de data niet afhankelijk is geweest van één enkele onderzoeker (Boeije, 2014).

Resultaten: Met wat voor sexting incidenten krijgen professionals op middelbare scholen te maken?

Uit de interviews met professionals op middelbare scholen blijkt dat er een grote diversiteit aan sexting incidenten plaatsvindt. Zowel de aard van sexting incidenten, de impact van een incident en redenen voor het maken en verspreiden lopen sterk uiteen.

De aard van sexting incidenten

Informanten beschreven incidenten met leerlingen uit verschillende leerjaren, van de brugklas tot de vierde klas en van verschillende opleidingsniveaus. De sextingbeelden waren in dit onderzoek in alle gevallen, behalve één, van meisjes. De variëteit in de aard van sexting beeldmateriaal is groot. Zo beschreven enkele professionals het beeldmateriaal als volgt: *“die heeft een foto van zichzelf gemaakt van haar slipje met haar hand in haar slipje”* en *“een foto van haarzelf met ontbloot bovenlijf”*. Een conrector geeft aan: *“we zijn niet in details getreden, maar hij stond er in ieder geval naakt op”*. Wat voor professionals onder sexting valt, is zeer uiteenlopend. Zo noemde een zorgcoördinator: *“het bleken selfies te zijn met een beetje inkijk”*. Deze zelfde professional heeft te maken gehad met een incident waarbij het hoofd van een leerling bij een ander lijf was gefotoshopt. Een andere afdelingsleider gaf aan dat een leerling was aangewezen als zijnde iemand in een filmpje die seks had op straat, terwijl ze dit niet was. Tot slot beschreef één afdelingsleider een incident waarbij het verrichten van een seksuele handeling was gefilmd, zonder toestemming van degene die dit aan het doen was.

De herkenbaarheid van jongeren in sexting beelden verschilde tussen de beschreven casussen. Zo stond de ene leerling met het gezicht op een foto of filmpje en de ander alleen met een bepaald lichaamsdeel, waardoor de maker niet of nauwelijks herkenbaar was. De precieze aard van het beeldmateriaal wordt voor informanten niet altijd duidelijk. Sommige professionals gaven aan bewust het beeldmateriaal niet te willen zien of hierover niet in details te treden.

De eerste verspreiding van sexting beelden uit dit onderzoek vond vaak plaats door de maker zelf: *“Dat meisje had die foto zelf aan iemand verstuurd”*. In één geval was er sprake van het herhaaldelijk maken van sextingbeelden door een meisje, weliswaar onder druk. De verspreiding die hierop volgde was volgens respondenten bij bijna alle incidenten ongewenst. Verspreiding gebeurde op verschillende manieren, waarbij sociale media, zoals Whatsapp en Snapchat, centraal stonden. Een informant zei hierover: *“Die foto is in een appgroep of iets dergelijks gekomen”*. Daarbij verschilde ook de mate van verspreiding. Een onderwijsmanager vertelde:

“Diegene heeft het vervolgens verspreid, waardoor het bij mensen hier op school terecht kwam. En omdat we dus een kleine school zijn gaat het nieuws dan ook best wel snel, dus vooral in leerjaar 1 en 2 was die foto op verschillende plekken.”

Een andere professional gaf aan dat de foto's alleen op een telefoon gezien waren door een aantal leerlingen die dit hebben doorverteld. Tevens noemden een aantal informanten dat er gedreigd werd met het (opnieuw) verspreiden van sexting beelden zonder dat dit daadwerkelijk gebeurde: *“Ze vertelde me dat hij haar nu aan het bedreigen was met foto's die ze eerder had gestuurd”*. De ongewenste verspreiding in de onderzochte sexting incidenten werd volgens professionals door zowel jongens als meisjes gedaan. Sexting incidenten in dit onderzoek blijken divers te zijn, zowel in de aard van het materiaal, als in de mate en manier van verspreiding, als in de herkenbaarheid van de maker.

De gevolgen en impact van sexting incidenten

De impact van sexting incidenten is volgens geïnterviewde professionals zeer uiteenlopend: waar de ene leerling er relatief weinig last van heeft, heeft het voor de ander een langere nasleep. Informanten gaven een aantal voorbeelden van de impact die een incident kan hebben op de maker. Meerdere professionals gaven aan dat leerlingen niet meer naar school durfden. Een corrector vertelde dat een leerling zich schaamde en tranen met tuiten heeft gehuild: *“Die vader zei dat hij zijn zoon op de bank had liggen, dat hij niet meer naar school wilde, niet durfde, omdat hij zich kapot schaamde.”* Een andere informant gaf aan dat de betrokken leerling heel erg geschrokken was en zich onveilig voelde. Een afdelingsleider wees op een milde impact:

“Ze vond het vervelend, maar het was niet zo dat ze er zelf onder gebukt ging. Ze schaamde zich dat ze zo dom was geweest, want dat vond ze zelf ook. En zij vond het vervelend dat iedereen zich daarmee bemoeide”.

Over de lange termijn impact werd door één zorgcoördinator gezegd dat kinderen deze soms niet overzien. Eén zorgcoördinator gaf aan dat een betrokken leerling het niet zo erg vond dat er een foto van haar was

verspreid, en dat ze zelfs het vermoeden had dat het voor haar statusverhogend werkte. De professional zei dit echter met enige voorzichtigheid omdat het haar eigen inschatting is. Een andere informant benoemde een ander positief gevolg op lange termijn voor een betrokken leerling. Deze jongen is volgens hem namelijk wat gewoner geworden, meer open en vertoont minder haantjesgedrag. Er is door meerdere informanten aangegeven dat het sexting incident geen blijvende negatieve impact heeft gehad op de betrokken leerling. Slechts één informant duidde op lange termijn gevolgen van sexting incident voor de betrokken leerling.

De geïnterviewde professionals gaven aan dat een sexting incident naast de persoonlijke impact ook kan zorgen voor onrust op school: *“Kinderen die er niks mee te maken hebben die toch die foto gezien hebben en, misschien wat groot gezegd, in shock zijn of hè toch, die zien daar iets en die hebben daar een mening over”* zei een onderwijsmanager. Bovendien noemden een aantal informanten dat er plagerige opmerkingen, al dan niet in de lacherige sfeer, gemaakt werden naar de maker van de sext. Een professional gaf hierbij echter aan: *“Dat was echt in een paar dagen tijd over en dat is ook niet meer teruggekomen.”* Tot slot gaven de zorgcoördinator en onderwijsmanager van één school aan dat de veiligheid van alle leerlingen op school werd aangetast, omdat het hen ook kan gebeuren. Er wordt door een aantal informanten een negatieve impact genoemd van sexting incidenten voor betrokken leerlingen, maar dat is dus niet bij alle incidenten het geval voor leerlingen.

Redenen voor sexting en verspreiding

Professionals noemden verschillende redenen waarmee leerlingen een sext maken of verspreiden. Het maken van een sexting beeld gebeurde volgens de professionals in de meeste gevallen binnen een romantische relatie en het verspreiden nadat de relatie verbroken werd. Over het motief van de maker is door informanten weinig gezegd. Bij een incident waar een filmpje was verspreid was er alcohol in het spel. Daarnaast noemen professionals gevallen waarin het meisje zich onder druk gezet voelde om een foto van zichzelf te maken en deze op te sturen. Een zorgcoördinator zei hierover:

“Dan zegt zo’n jongen tegen haar: “Ja maar hoezo, vertrouw je mij niet dan?” [...] en dan is ze te bang dat hij haar gaat verlaten, en dat is dan eigenlijk een manier van die meiden om een jongen aan zich te binden”.

De redenen van de verspreider waren voor geïnterviewde professionals in veel gevallen niet duidelijk. Zij gaven in veel gevallen aan: *“Die zat hier niet op school”*. Redenen die wel bekend waren en door respondenten genoemd werden zijn wraak en iemand *“het leven zuur proberen te maken”*.

Uit de resultaten van deze onderzoeksvraag blijkt dus dat er een grote variëteit is aan sexting incidenten waar de geïnterviewde professionals op middelbare scholen mee te maken krijgen, zowel in de

aard van het materiaal, de mate van herhaling, herkenbaarheid, leeftijd van betrokken leerlingen, redenen, gevolgen en impact van het incident.

Resultaten: Hoe handelen professionals op middelbare scholen bij sexting incidenten?

De ontdekking van de incidenten gebeurde op verschillende manieren. Informanten gaven aan dat signalen bij leerlingen of in de klas vaak worden opgevangen door mentoren en leerkrachten. Daarnaast gaven zij aan dat leerlingen soms zelf naar de mentor of afdelingsleider toe komen of dat ouders contact opnemen. Bovendien bleek er door geïnterviewde professionals snel gehandeld te worden bij sexting incidenten. Een van hen beschreef een incident dat aan het einde van de dag na schooltijd gebeurde, wat meteen de volgende ochtend werd opgepakt. De rolverdeling tussen verschillende professionals op school was overeenkomstig in een groot deel van de besproken incidenten op verschillende scholen. De mentor had bijna altijd alleen een signalerende functie. Zodra er daadwerkelijk sprake was van een sexting incident en er gehandeld moest worden, werd meestal opgeschaald en was dit de taak van afdelingsleiders of zorgcoördinatoren. Slechts op één school was dit niet het geval. Opvallend hierbij was, dat het handelen van professionals grotendeels gericht is op de maker van het sexting beeld en minder op de verspreider(s).

Individuele aanpak

Een groot deel van de informanten gaf aan de voorkeur te geven aan een situatie klein houden. Dit houdt in dat ze wel acties willen ondernemen naar betrokken leerlingen toe, zoals een individueel gesprek voeren, ouders betrekken, monitoren en evalueren, maar niet voor een klassikale of school brede aanpak kiezen. Een conrector zei hierover: *“Hoe meer aandacht je eraan besteed, hoe interessanter het is”*.

Ten eerste gaf iedere informant aan één of meerdere gesprekken aan te gaan met de maker. Alleen als de verspreider op dezelfde school zat, werd deze ook betrokken. Informanten noemden zowel gesprekken met de betrokken leerlingen samen als apart. Het gesprek met de maker kan meerdere doelen hebben. Een aantal informanten gaven aan dat zij de leerlingen willen ondersteunen en laten blijken dat ze er voor ze zijn. Ook wordt door meerdere informanten aangegeven dat ze het gesprek met de maker richten op de risico's die aan sexting vastzitten. Een afdelingsleider benoemde dat zij de betrokken jongere expliciet liet weten wat zij er van vond: *“We hebben haar in ieder geval wel het gevoel gegeven dat het dom was wat ze gedaan had”*. Daarnaast gaven een aantal geïnterviewde professionals in dit gesprek advies, bijvoorbeeld over wel of niet naar de politie gaan of wat een leerling kan zeggen of doen naar medeleerlingen toe. Een afdelingsleider vertelde hierover:

“Wij dachten, het beste wat je nu kan kunt doen is zeggen: “Ja dat ben ik en ik ben stom geweest”, want dan laat je niet zien dat ze er door geraakt wordt of dat ze het vervelend vindt waardoor het heel snel stopt.”

In sommige situaties vonden de geïnterviewde professionals het erg belangrijk dat de kinderen zo snel mogelijk weer naar school gaan en niet thuis blijven zitten, ook als kinderen dit niet wilden. Hier bleek de school dan met enige druk op aan te sturen en op dat moment niet de wensen van het kind te volgen.

Ten tweede gaven alle informanten aan in gesprek te gaan met de ouders van de maker. Slechts in één casus was dit een lastige overweging die niet vanzelfsprekend was, vanwege een gecompliceerde thuissituatie. Een aantal geïnterviewden bespraken met ouders samen wat voor hen wenselijk is en hoe de situatie het beste aangepakt kon worden. Enkele betrokken professionals houden de ouders (bijna) dagelijks op de hoogte, met name in de eerste weken. Meerdere professionals betrokken ook de ouders van de verspreider(s). Op één school was er naar aanleiding van een sexting incident een informatieavond georganiseerd voor de ouders van de geschorste verspreiders. Hierbij waren onder andere professionals van de politie en een gespecialiseerde hulpverleningsorganisatie aanwezig om vanuit verschillende invalshoeken informatie te verstrekken over sexting. Daarnaast werd op deze school een ouderavond georganiseerd voor alle ouders van school die behoefte hadden aan meer informatie.

Ten derde monitoren meerdere geïnterviewde professionals de leerlingen na het incident. Met name in de eerste dagen of weken wordt regelmatig gemonitord hoe het met de betrokken leerling gaat, soms wel 2 à 3 keer per dag. Een corrector zei: *“We kunnen er niet veel aan veranderen maar dan blijft het tenminste onder onze aandacht”*. Slechts één afdelingsleider gaf aan een tijd na het incident, als alles weer tot bedaren is gekomen, opnieuw in gesprek te zijn gegaan met de betrokken leerlingen om te kijken hoe het nu gaat en of ze nog iets nodig hebben. Een andere informant geeft aan dat hij bewust niet meer vraagt hoe het nu met de betrokken leerling gaat, omdat hij niet weet wat hij dan weer oprakelt. Opvallend is dat twee informanten aangeven niet te evalueren, maar naar aanleiding van het interview vinden dat ze dit toch nog eens moeten doen.

Groepsgerichte aanpak

Naast het handelen dat gericht is op het individu en het ‘klein houden’ van de situatie, kan ook gekozen worden voor een bredere aanpak, bijvoorbeeld doordat er ook acties uitgevoerd worden naar een grotere groep leerlingen, politie betrekken, waarheidsvinding en doorverwijzen.

Geïnterviewde professionals beschrijven verschillende manieren waarop zij de klas ingaan. Enkelen gaven aan het gesprek aan te gaan met leerlingen over de situatie, hoe ermee om te gaan, de impact ervan, en om begrip of steun te vragen van de klas. Andere informanten gaven aan dat zij de klas ingaan om duidelijk te maken dat doorsturen strafbaar is en om leerlingen de foto van hun telefoon te laten verwijderen. Een van de geïnterviewde afdelingsleiders heeft zelf daadwerkelijk telefoons gecontroleerd. Ten slotte spreekt één informant zelfs over het stilleggen van alle lessen op school, hier was sprake van een situatie met een foto die door twee leerjaren verspreid was. Mentoren gingen de klas in om ervoor te zorgen dat iedereen de foto van de telefoon zou halen:

“Dit gebeurt overigens vaak ’s avonds of ’s nachts zelfs nog. En dan komen ze hier op school en dan leeft dat natuurlijk in zo ’n groep. En dan kan een mentor daar eigenlijk direct mee aan de slag, die kan de les gewoon stil leggen van de vakdocent en zeggen dit heeft prioriteit, hier moeten we mee aan de slag.”

Daarnaast wordt op meerdere scholen genoemd dat de politie bereid is om mee te denken in casussen en dat de wijkagent gebeld kan worden als er hulp nodig is op school. Ook vertelden enkele geïnterviewde professionals dat de de wijkagent op de hoogte gehouden werd van het incident en de stappen die ondernomen werden. Daarnaast vertellen enkele informanten dat de politie er bij sommige casussen bijgehaald wordt om een statement te maken naar de klas toe of de woorden van de betrokken professional kracht bij te zetten. Een van de informanten vertelde hierover: *“Daar hebben we de wijkagent ingeschakeld en in de klas gehaald om een statement te maken naar de hele klas toe.”* Meerdere informanten gaven aan dat de politie van meerwaarde kan zijn omdat zij bijvoorbeeld in een telefoon mogen kijken en dat zij dit soms inzetten als dreigement. Twee informanten vertelden hierover:

“Respondent 1: En dan dat heb ik ook toen in die klas gezegd, zo als die politie hier komt en die neemt jouw telefoon in beslag en daar blijkt inderdaad een foto op te staan, dan ben je je telefoon gewoon kwijt. Want die krijgen ze dan ook niet meer terug van de politie.

Respondent 2: Ja, dat is ook afgesproken, die worden versnipperd en die krijgen ze niet terug.

Respondent 1: En die kinderen hadden zoiets van oeh, dus dat maakte wel een beetje zo van (...)

Respondent 2: Ja dat maakte wel indruk.”

Twee informanten gaven aan na het incident aan waarheidsvinding te doen en uit te zoeken hoe het precies is gegaan. Ook zijn er professionals die dit bewust niet doen, omdat zij vinden dat het niet uitmaakt of omdat zij toch geen telefoons mogen controleren.

Er kunnen door professionals ook repressieve maatregelen genomen worden, maar dit blijkt weinig te gebeuren. Slechts op één school werden de leerlingen geschorst die de foto verspreid hadden. Informanten van meerdere scholen gaven daarentegen aan dat er bewust geen straffen gegeven worden bij hen op school. Een conrector gaf als reden omdat het hierdoor misschien groter gemaakt zou worden. Een zorgcoördinator van een andere school gaf aan dat ze dit niet doet omdat het in de thuissituatie gebeurt, niet op school. Een nuance werd door een afdelingsleider gemaakt bij een incident waarbij er een gefotoshopte foto rondging. Door het aard van het materiaal vonden zij het wel op zijn plaats om deze leerlingen te schorsen.

Doorverwijzen

Ten slotte is een handelingsmogelijkheid voor de geïnterviewde professionals de leerlingen door te verwijzen naar counseling binnen school, externe hulpverlening en politie. In twee casussen is de maker van de foto doorverwezen naar hulpverlening. Dit was niet primair vanwege het sexting incident, maar door het incident kwam wel naar voren dat er psychische problemen waren. De afdelingsleider vertelde dat hierbij wel veel contact met en ondersteuning voor ouders geweest. De politie werd in meerdere casussen op de hoogte gesteld en in gesprek met leerlingen wordt op verschillende scholen besproken dat de mogelijkheid bestaat om aangifte te doen. Of dit ook gedaan wordt, laten geïnterviewde professionals aan de maker van de foto over. In geen enkel interview is naar voren gekomen dat er ook daadwerkelijk aangifte gedaan is.

Resultaten: Welke factoren spelen voor professionals op middelbare scholen een rol in het handelen bij sexting incidenten?

Alle scholen waar professionals geïnterviewd zijn, hadden als overeenkomst dat er geen protocol aanwezig is voor het omgaan met sexting incidenten. Een aantal informanten benoemden dat zij intuïtief handelen en kijken wat er in de specifieke situatie nodig is. De twee overkoepelende factoren die mee lijken te spelen voor geïnterviewde professionals in het handelen bij sexting incidenten zijn dan ook hun persoonlijke inschatting van de situatie en hun visie op sexting (incidenten). De inschatting van de situatie vond voor deze professionals plaats op basis van risico- en protectieve factoren, de impact van het incident en de behoefte van de betrokken leerling en diens ouders. Als factoren in de persoonlijke visie van geïnterviewde professionals kwamen normaliseren en begrip of problematiseren en onbegrip, verantwoordelijkheid en doelen naar voren.

De inschatting door de professional

Risicofactoren en protectieve factoren. Uit de interviews zijn een aantal risico- en protectieve factoren naar voren gekomen, die volgens de professionals samenhangen met het maken van sexts en met de manier waarop kinderen ermee omgaan als het verspreid wordt. Dit zijn factoren op het niveau van het kind, de ouder en de omgeving. Van belang is hierbij te vermelden dat de betrokken professionals niet naar iedere factor als op zichzelf staand iets kijken. Zij zien het kind, inclusief alle risicofactoren en protectieve factoren als één geheel en stemmen hier ook hun handelen op af. Het beeld dat de professionals hebben van de leerlingen, hun vaardigheden en onvermogen, is van belang, omdat dit een rol kan spelen in de manier waarop zij de leerlingen benaderen.

Op kindniveau wezen geïnterviewde professionals op een aantal factoren. Door meerdere respondenten werd het niet kunnen overzien van (lange termijn) gevolgen genoemd als risicofactor die te

maken heeft met de cognitieve ontwikkeling van pubers. Ook denken zij vanuit zichzelf en staan er niet bij stil hoe het voor een ander kan zijn. Eén zorgcoördinator vertelde:

“Toen in die tijd bij die jongen, die had ook gewoon helemaal geen idee en écht niet, van waarom hij die foto’s niet naar zijn vriendjes mocht doorsturen, want het was toch gewoon een lekker wijf z’n vriendin, toen was het nog wél z’n vriendin. Want die had ze niet eens doorgestuurd toen het uit was, die had ze gewoon eerder doorgestuurd...”

Een andere risicofactor op kindniveau voor het maken van een sext was volgens enkele informanten het op zoek zijn naar aandacht. Een teamleider zei hierover: *“Het type meisje dat met alle jongens wegloupt, koketteert, op een bepaalde manier beweegt”*. Tegelijkertijd werd *“gewend zijn aan aandacht van jongens”* ook juist als protectieve factor genoemd voor om te kunnen gaan met een sexting incident: *“Juist omdat het geen verlegen meisje was, wist ze wel hoe ze met deze situatie om moest gaan”*, vertelde een afdelingsleider over een meisje. Een andere risicofactor die mee lijkt te spelen bij sexting is onzekerheid. Verschillende professionals noemden: kwetsbaarheid, gevoeligheid om uitgelokt te worden, niet sterk in de schoenen staan, uit onzekerheid handelen, vatbaar voor vragen die gesteld worden, erbij willen horen en het gevoel hebben niet gezien te worden. Bij het omgaan met een incident werden grenzen aangeven, mans genoeg zijn en uitstralen dat het weinig impact heeft juist als protectieve factoren genoemd. Ook veerkracht en makkelijk over de situatie heen kunnen stappen werden als protectieve factoren genoemd. Daarnaast werden puberale, blinde verliefdheid en naïviteit tevens genoemd als risicofactoren door één zorgcoördinator. Een aantal informanten zette heel duidelijk een type kind neer, waar andere informanten zich meer op bepaalde karaktereigenschappen richten. Slechts één professional noemde dat er geen bepaald type is dat aan sexting doet.

Met betrekking tot factoren op ouder niveau werd door twee informanten geslotenheid thuis als risicofactor genoemd. Als er thuis niet gepraat kan worden over het onderwerp, gaan kinderen dingen stiekem doen en dit maakt ze kwetsbaar en chantabel. Tevens kan volgens een zorgcoördinator geslotenheid thuis leiden tot onwetendheid.

Daarnaast gaf een groot deel van de geïnterviewde professionals aan dat een veilige sfeer op school en in de klas een beschermende factor is. Een veilig klimaat op school voorkomt of verkleint de kans op incidenten. Meerdere professionals zeiden constant bezig te zijn met het creëren van een veilige omgeving en dat zorgt ervoor dat leerlingen makkelijk naar ze toekomen. In de interviews kwam naar voren dat een aantal scholen met weinig leerlingen deze sociale veiligheid koppelt aan kleinschaligheid. Daardoor kent iedereen elkaar en dat bevordert de laagdrempeligheid. Meerdere informanten erkenden hierin het belang van een duidelijke taakverdeling in het team met in het bijzonder de rol van de mentor. Mentoren staan het dichtst bij de leerlingen en hebben een belangrijke signalerende functie. Een

opvallende uitkomst is dat er één school is die de mentor, naast de signalerende functie, ook een meer preventieve functie geeft. Deze school heeft een systeem waarbij de mentor de klas vier dagen in de week ziet en begeleidt. De mentor wordt ingezet om veiligheid en openheid te creëren onder leerlingen, waarin acceptatie en de verantwoordelijkheid in de groep een rol spelen. Een onderwijsmanager zegt hierover:

“Ik denk dat die openheid die dus door die veilige omgeving in zo ’n groep gecreëerd wordt, dat het niet alleen is de docent die de leerling aanspreekt, of de leerling die zegt je moet een keer met die docent gaan praten, maar het zijn ook leerlingen onderling die naar elkaar luisteren en elkaar begrijpen, dus wanneer zo ’n situatie zich voordoet is het open gesprek voeren in die veilige omgeving ook dat je het kan hebben over grenzen, en die openheid waarover gesproken wordt zorgt ook wel dat leerlingen denken oh dit is normaal, en hier is mijn grens en daar ga ik dus overheen als ik dit doe.”

Doordat de mentor de leerlingen zo goed kent, heeft hij volgens deze professional vaak al heel snel door dat er iets speelt en kan hij, afgestemd op de leerling, op de situatie anticiperen.

Ten slotte vonden meerdere informanten de digitalisering van media een risicofactor. Zij hebben het gevoel dat kinderen handiger zijn met sociale media dan zij. De snelheid van de sociale media werd door één informant eng gevonden, omdat het oncontroleerbaar is als je er niet snel bij bent. Hij zei hierover:

“Ja, het ernstige ervan vind ik dat het als je er niet snel genoeg bij bent, je het niet meer in de hand hebt. Het sneeuwbaaleffect van de social media, dat vind ik het enge ervan. Dus de snelheid waarmee dingen gaan”

De aanpak bleek voor professionals lastiger omdat dingen die digitaal gebeuren onzichtbaar en ongrijpbaar zijn voor school. Daarnaast werd door één geïnterviewde professional aangegeven dat het beeld van seks wat door porno neergezet wordt, verkeerd is en van invloed is op de beeldvorming van kinderen.

Er blijken dus meerdere factoren op micro, meso en macroniveau die samen een rol spelen bij het maken van een sext en bij de manier waarop een kind met een sexting incident om kan gaan. De impact die een incident kan hebben op lange en korte termijn is dus niet voor ieder kind gelijk en hangt grotendeels samen met de risico- en protectieve factoren.

Impact. Verschillende geïnterviewde professionals zagen de impact als belangrijke factor in hun handelen naar betrokken leerlingen bij sexting incidenten. Volgens één van de informanten is het heel persoonlijk wanneer een kind iets vervelend vindt: *“voor sommigen is een zichtbare hals al bloot en voor anderen volledig naakt”*. De inschatting van professionals van de ernst van het sexting incident kan

verschillen van hoe een kind het zelf ervaart. Meerdere informanten gaven aan dat hoe het kind de situatie ervaart belangrijker is in hoe zij handelen, dan wat zij er zelf van vinden. Een informant zegt hierover:

“Ligt er ook een beetje aan welk kind, want als je een kind hebt dat er heel erg mee zit dat er zo’n bh-foto rond is gestuurd, dan vinden wij dat niet zo erg, maar ligt het wel een beetje aan het kind hoe we die proberen te helpen.”

Een van de teamleiders ziet sexting als een mogelijke sleutelervaring, iets dat een blijvende impact kan hebben, maar dat hóeft niet:

“Dus wat het nou maakt dat iets een hele impact op iemand heeft, ja, dat weet ik niet, dus volgens mij is het niet per definitie dat zo’n foto er altijd voor zorgt dat het die leerlingen achtervolgt, het kan wel zo zijn maar er zijn ook andere dingen die zo’n zelfde effect hebben. Ik zie sexting dus eigenlijk als een van de dingen die ervoor kunnen zorgen dat mensen er later last van kunnen hebben, of niet.”

Professionals zien de impact dus als iets zeer persoonlijks voor de leerling en daarmee als factor om rekening mee te houden in hun handelen.

Behoeftte van de betrokken leerling. In het handelen van professionals op school kan de behoefte van de betrokken leerling een uitgangspunt vormen. Uit de interviews bleek dat, afhankelijk van het kind, deze behoeften kunnen verschillen. Informanten vertelden dat sommige kinderen bij de hand genomen wil worden en veel behoefte heeft aan ondersteuning, terwijl andere kinderen het juist zelf op willen lossen. Er werd door informanten verteld dat sommige betrokken leerlingen zelf de klas in willen gaan, dan wel om het onderwerp bespreekbaar te maken of om de impact uit te leggen aan de klasgenoten en om begrip te vragen. Een van de leerlingcoördinatoren vertelde:

“Zij heeft toen voor de klas verteld: ik heb zoiets doms gedaan, jullie weten ervan. Zij heeft toen een pleidooi gehouden en dat is heel goed ontvangen. ... Zij wilde zeggen wat het haar doet en zij vond dat zij dat zelf veel beter over kon brengen dan als ik of haar mentor dat zou doen.”

Bij één incident wilde de maker het oplossen door te ontkennen dat zij degene was op de foto. De afdelingsleider is hierin meegegaan en heeft voor de klas verteld dat het meisje niet degene was die op het verspreide materiaal stond.

Visie op sexting

Alle respondenten gaven aan het gevoel te hebben dat zij in hun visie op één lijn zitten met andere professionals binnen en buiten school school. Toch hebben niet alle geïnterviewde professionals dezelfde visie op sexting. Sommige professionals zijn begripvol jegens sexting, maar spreken zich uit over de risico's van verspreiding, terwijl andere professionals sexting als fenomeen niet begrijpen en problematiseren.

Onbegrip en problematiseren. Een aantal informanten noemde nadrukkelijk dat ze sexting niet begrijpen of het problematisch vinden. Een respondent die het niet begrijpt zei hierover: *“Dat vind ik zo raar, dat begrijp ik niet. Ik snap niet waar die behoefte vandaan komt. Hoezo zou je dat willen? Nee dat snap ik niet, dat snap ik ook niet. Nee dat snap ik echt niet.”* Een zorgcoördinator gaf aan dat ze het versturen van of vragen om een naaktfoto of een deel van je lichaam door pubers problematisch vindt. Daarbij wijst zij op het grote gevaar en de negatieve gevolgen: *“Je kunt nog zo veel vertrouwen in de ander hebben, 9 van de 10 keer gaat het mis”*. Dit sluit aan bij wat een van de afdelingsleiders zei: *“Ik denk dat het een zwaar onderschat probleem is, waar wij de helft nog niet van weten, en eigenlijk op onderbuikgevoel proberen te benaderen en te helpen.”* Er zijn dus professionals die sexting als fenomeen niet begrijpen risicovol en problematisch vinden.

Begrip en normaliseren. Bijna alle geïnterviewde professionals zei het feit dat jongeren aan sexting doen juist wel te begrijpen. Deze informanten problematiseren sexting an sich niet, maar hebben oog voor de risico's die het blijvende karakter van digitale en sociale media met zich meebrengen: *“Wij, en zij al helemaal niet, kunnen de problemen en het gevaar ervan overzien”*, zei een van de professionals. Een onderwijsmanager zei hierover:

“Spannend maar gevaarlijk... Ik snap gewoon heel erg goed... dat dat gebeurt. Dus daar zit het spannende in, je kunt wel zeggen: “Je moet het niet doen”, maar daardoor gaat het gebeuren. Maar het is wel erg gevaarlijk. Spannend maar gevaarlijk.”

Een opvallende bevinding is dat een aantal professionals sexting expliciet benoemden als onderdeel van de normale seksuele ontwikkeling van een puber: *“Het is denk ik ook een gedeelte van de seksuele ontwikkeling van leerlingen nu”*. Het opzoeken van deze spanning en experimenteren hoort volgens hen bij de leeftijd en kan een reden zijn voor sexting. Een van de professionals zei hierover:

“Het kan een prima aanvulling zijn op het seksuele leven en de seksuele spanning in een relatie, maar je moet je heel bewust zijn dat een relatie niet altijd blijft bestaan en zo'n foto wel. Dus je moet je afvragen of je zo'n foto later nog wil terugzien.”

Hier werd door een van de respondenten nog wel aan toegevoegd: *“Het is een dunne scheidslijn tussen wat is puber experimenteel gedrag en wat gaat echt grenzen over”*.

Door geïnterviewde professionals werd daarbij opvallend vaak genoemd dat sexting een oud fenomeen is in een nieuwe vorm en in die zin iets *“van alle tijden”*. Daarbij gaven informanten exemplarische voorbeelden over zichzelf:

“Ik kom uit een hele andere periode. Vroeger had je dit helemaal niet, maar toen waren er wel andere dingen, gebeurde het ook dat je in een straatje achteraf iets ging ontdekken. Maar dit hoort er tegenwoordig steeds meer bij.”

Een andere informant zei:

“Vroeger ging je brommers kiekeken en dan gebeurde dit achter het fietsenhok, maar dan was er geen blijvend bewijs van. En dat is wat hier zo lastig aan is, is dat als je 12, 13, 14, 15, 16 bent, kun je dat niet overzien, dus het is grotendeels ook normaal grensopzoekend gedrag, dat het gebeurt is hartstikke logisch.”

Tot slot vangt één van de respondenten de verschillende aspecten van normaliseren en begrip samen:

“Maar ja, het is natuurlijk gewoon pubergedrag. Vroeger toen ik jong was, waren er nog geen telefoontjes dus ja, kon je doen en laten wat je wilde en dan hoorde je dat de volgende dag wel van iemand. ... Maar nu, nu ligt het gewoon vast, en dat maakt dat ik denk: “Jezus, man, realiseer je eens wat je daarmee teweeg brengt en als je straks gaat solliciteren of wat.” Daar denken zij allemaal niet over na. Maar goed, wij dachten daar vroeger ook niet over na, alleen waren de consequenties minder zwaar omdat het niet blijft hangen. En nu blijft het hangen, maar het gebeurt nog steeds hetzelfde.”

Professionals normaliseren sexting dus door het te plaatsen in de context van de normale adolescentie seksuele ontwikkeling en door het te zien als fenomeen van alle tijden maar in een nieuwe, risicovollere vorm.

Verantwoordelijkheid. Geïnterviewde professionals wezen op de verantwoordelijkheid die zij vinden dat ze als school hebben. Deze verantwoordelijkheid lijkt voor de professionals een factor die meespeelt bij hun handelen bij sexting incidenten. Het is veelal tweeledig: enerzijds voelen informanten de verantwoordelijkheid om te handelen op het moment dat er sprake is van een sexting incident: *“Zodra het openbaar wordt en het wordt een ding binnen school, vind ik dat wij er wel wat mee moeten”*. Anderzijds vinden informanten het een preventieve taak van school om de kinderen op te voeden en bewust te maken van de risico's en gevolgen van sexting. Toch gaven betrokken professionals aan dat het

niet aan hen is om te zorgen dat sexting niet gebeurt: “*om nou te zeggen je mag dat niet doen, dat is niet aan ons, dat moeten ze zelf bepalen.*” Geïnterviewde professionals zagen het dus als hun verantwoordelijkheid om leerlingen op te voeden over de risico’s en de mogelijke gevolgen van sexting en daarnaast te handelen wanneer sexting een incident wordt. De verantwoordelijkheid van sexting laten ze bij het kind liggen.

In de visie op verantwoordelijkheid voor een sexting incident kan een verschil zijn in focus op de maker of op de verspreider. Over de verspreider of verspreiding zijn een aantal informanten zeer stellig. Zij vinden het verspreiden of zonder toestemming in bezit hebben van een sexting beeld per definitie niet oké, een “no-go”. Een van de professionals vertelde het volgende:

“Maar als het heel bewust is en je krijgt zoiets in je app van ‘hee meisje uit school met een foto van haar borsten en ze is duidelijk herkenbaar’, dan moet er bij jou een belletje gaan rinkelen dat dit eigenlijk niet klopt. Als je dat dan nog door gaat sturen vind ik wel dat je een dader bent, volgens mij de wet ook.”

Een aantal respondenten gaf bovendien aan dat ze ook medeleerlingen ervan bewust willen maken dat het niet acceptabel en zelfs strafbaar is om zulke foto’s door te sturen en in je bezit te hebben. Professionals lijken een deel van de verantwoordelijkheid bij de verspreiders van het sexting beeld te leggen. Anderzijds leggen de geïnterviewden ook een deel van de verantwoordelijkheid bij de maker: degene die op de foto staat is volgens een onderwijsmanager niet direct alleen maar slachtoffer, die veroorzaakt het ook mee. Een andere informant geeft aan te vinden dat de maker van het sexting beeld zelf mede onveiligheid voor zichzelf creëert door een foto van zichzelf openbaar te maken. De verantwoordelijkheid die professionals vinden als school te hebben heeft dus enerzijds betrekking op hun preventieve taak en anderzijds op hun handelen bij een daadwerkelijk incident. De verantwoordelijkheid voor een incident leggen zij zowel bij de maker als bij de verspreider.

De doelen van professionals. Tot slot noemden geïnterviewde professionals het doel dat zij voor ogen hebben met hun acties als een belangrijke factor die meespeelt bij hun handelen bij sexting incidenten. De meeste professionals deelden hetzelfde doel dat ten grondslag lag aan hun handelen, namelijk om de impact van het sexting incident te verkleinen. Bijna alle handelingen die zij verrichtten, hadden als doel om de impact te verkleinen, met name voor de direct betrokken leerling, maar ook voor andere leerlingen op school. Doelen die professionals hierbij noemden, waren om de leerling zo snel mogelijk weer naar school te krijgen, het verhaal zo snel mogelijk te beëindigen voor de hele groep en zorgen dat het niet groter wordt. Het doel van impact verkleinen werd opvallend genoeg enerzijds gedaan door een situatie “groot te maken” en voor een brede aanpak te kiezen en anderzijds door het “klein te houden” en een individuele aanpak te kiezen.

Een deel van de informanten gaven tevens aan van een sexting incident een leermoment te willen maken, voor de direct betrokken leerling en/of voor andere leerlingen. Ze hadden als doel om betrokken leerlingen bewustzijn bij te brengen en de mogelijke gevolgen en consequenties van sexting en ongewenste verspreiding uit te leggen, zowel op korte als op lange termijn. Doelen die de geïnterviewden noemden op klassenniveau waren uitleggen hoe je omgaat met het ontvangen van een sexting beeld, wat het betekent als zo'n foto van jou rondgaat en het signaal geven dat het fout is dat de foto is rondgestuurd. Een van de informanten zei hierover het volgende:

“Het ligt in de persoonlijke sfeer. Dat is bij hen terecht gekomen zonder dat daar toestemming voor is verleend, dus ik vind dat het dan verwijderd moet worden. En dat is iets wat je wel duidelijk kunt maken, dat die foto niet bij hun thuishoort, omdat ze die onrechtmatig verkregen hebben.”

Daarnaast zagen sommige professionals preventie als leermoment om sexting (incidenten) te voorkomen. Zij doen bijvoorbeeld aan mediawijsheid onderwijs, seksuele voorlichting, workshops of toneelstukken of betrekken een wijkagent bij een gesprek in de klas om te vertellen over de juridische gevolgen die sexting kan hebben. De doelen van professionals zijn dus enerzijds gericht op het verkleinen van de impact van een incident en anderzijds op het voorkomen van incidenten in de toekomst.

Conclusie

Op middelbare scholen krijgen professionals regelmatig te maken met sexting incidenten. Sexting kan geïnterpreteerd worden vanuit het normaliteit discours (het is een onderdeel van de normale seksuele ontwikkeling) en vanuit het afwijkend gedrag discours (het is problematisch en risicovol) (Döring, 2014). De redenen van sexting en de impact van een sexting incident op kinderen kan verschillen (Donoso & Lievens, 2013), wat mede te verklaren is vanuit het balansmodel: de balans tussen protectieve en risicofactoren bepaalt hoe iemand met een situatie om kan gaan en deze ervaart (Bakker et al., 1998). In de literatuur zijn echter geen concrete handvatten te vinden voor hoe professionals zouden moeten handelen en is er niet bekend hoe er nu gehandeld wordt en waarom. Daarom is in dit onderzoek gekeken naar met wat voor sexting incidenten professionals op middelbare scholen te maken krijgen, hoe zij handelen bij sexting incidenten en welke factoren hierbij een rol spelen. Dit is onderzocht middels semi-structureerde interviews met elf professionals op zes middelbare scholen in één gemeente.

Zoals verwacht is in dit onderzoek een grote verscheidenheid gevonden in casussen en in handelen van professionals. De aard van het materiaal, de herkenbaarheid van de maker, de leeftijd, de mate van verspreiding, de redenen en de impact die het heeft op betrokken leerlingen verschilden sterk. Daarnaast waren er vanuit de literatuur geen verwachtingen over handelingsmogelijkheden bij sexting

incidenten. Er werd, met uitzondering van één school, bij alle incidenten opgeschaald, wat inhoudt dat het handelen niet door de mentor, maar door de afdelingsleider, manager of coördinator gedaan wordt. Hierbij staat de maker van een sextingbeeld vaker centraal dan de verspreider. Het handelen kan daarnaast zowel gericht zijn op een individuele benadering, door gesprekken met betrokken leerlingen en ouders, monitoren en evalueren, als op een klas- of schoolbrede aanpak, door het confronteren van de klas, het betrekken van de politie, repressieve maatregelen en doorverwijzen.

In het handelen bij sexting incidenten spelen volgens informanten verschillende factoren mee, zoals hun inschatting van het incident en de betrokken leerlingen, wat beide overeenkomt met de verwachtingen. Deze inschatting blijkt samen te hangen met risicofactoren en protectieve factoren, zoals het niet kunnen overzien van gevolgen, onzekerheid, geslotenheid thuis, veerkracht en een veilig klimaat op school. Een samenspel van deze factoren lijken grotendeels de impact van een sexting incident voor een kind te bepalen. Professionals geven aan dat zij hun handelen aanpassen op hoe een leerling de situatie ervaart hun uiteenlopende behoeften. Naast inschatting speelt ook visie een rol in het handelen van professionals. Het merendeel van de respondenten geeft aan sexting te begrijpen. Zij zien het als een onderdeel van de normale seksuele ontwikkeling en als een oud fenomeen in een nieuwe vorm. Zij vinden vooral het digitale medium waarop het ontdekken nu gebeurt risicovol. Enkele anderen geven aan sexting niet te begrijpen en het problematisch te vinden als pubers dat doen. Geïnterviewde professionals vinden bovendien dat ze als school verantwoordelijk zijn voor preventie en handelen bij incidenten op school. De verantwoordelijkheid voor het al dan niet doen aan sexting en eventuele incidenten die hierop volgen, ligt volgens hen bij zowel de verspreider als bij de maker. Het doel van het handelen van de professionals is meestal het verkleinen van de impact. Sommige professionals hebben daarnaast als doel een leermoment te creëren.

Met betrekking tot betrouwbaarheid zijn er een aantal sterke punten in het verzamelen en het verwerken van de resultaten, wat de geldigheid van de resultaten vergroot. Sociale wenselijkheid is geprobeerd zo klein mogelijk te houden door de anonimiteit te benadrukken en door naar bestaande casussen te vragen. Bovendien is benadrukt dat het gaat om de visie en het handelen van de professional, en dat daarbij geen goede of foute antwoorden bestaan. Daarnaast zijn alle interviews door beide onderzoekers afgenomen, om eventuele individuele verschillen te verkleinen. Tot slot is er gebruik gemaakt van onderzoekstriangulatie in de analyse, wat inhoudt dat de bevindingen van de twee onderzoekers in de analyse naast elkaar gelegd zijn, waardoor de interpretatie van de data niet afhankelijk is geweest van één enkele onderzoeker.

De resultaten uit het huidige onderzoek zijn niet generaliseerbaar naar een bredere groep, omdat de steekproef (n=11) hiervoor te klein is en het onderzoek niet plaats heeft gevonden in een representatieve gemeente. In deze gemeente is er namelijk al een uitgebreide bewustwordingscampagne

geweest die mogelijk van invloed is geweest op de ervaringen en visie van professionals. Generalisatie naar een grote doelgroep was bovendien niet het doel van dit onderzoek. Vanwege de beperkte beschikbare literatuur is er een verkennend onderzoek gedaan en zijn de resultaten wel relevant voor de praktijk en het maatschappelijk debat.

Discussie

Uit de interviews komt naar voren dat de impact die een incident op een kind heeft, kan verschillen. Opmerkelijk hierbij is dat de inschatting van de ernst van de casussen minder lijkt samen te hangen met de aard van het materiaal dan met de impact op het kind. Uit de literatuur blijkt dat een incident op verschillende leerlingen een verschillende impact kan hebben, afhankelijk van de faciliteiten in school, hun persoonlijke coping strategieën en de support die zij al dan niet krijgen van vrienden, familie en leraren (Donoso & Lievens, 2013). Dit is mede te verklaren vanuit het balansmodel: de balans tussen protectieve factoren (draagkracht) en risicofactoren (draaglast) op verschillende niveaus bepaalt hoe iemand met een situatie om kan gaan en deze ervaart (Bakker et al., 1998). Ook in de interviews komt naar voren dat er risicofactoren zijn, zoals onzekerheid, geslotenheid thuis, aandachttrekkerij, de ongrijpbaarheid van sociale media en dat er protectieve factoren zijn, zoals veerkracht en een veilige schoolomgeving. Betrokken professionals passen hun handelen aan op deze impact en op de behoeften van het kind, er is geen universele aanpak. Professionals gaven in het huidige onderzoek aan dat het ontbreken van een universele aanpak kwam doordat het fenomeen zo nieuw is dat er nog geen protocollen voor ontwikkeld zijn, zoals die er bijvoorbeeld wel zijn voor pesten. Het viel de onderzoekers op dat er parallellen zijn met andere issues in de ontwikkeling van pubers, zoals pesten, experimenteer- en grensoverzoekend gedrag. Bij deze fenomenen is er ook een grote diversiteit aan ernst en impact die het kan hebben op kinderen. Zo kán een sexting incident inderdaad zorgelijke en extreme vormen aannemen, maar dat is ook het geval met bijvoorbeeld experimenteel drugsgebruik of uit de hand gelopen pesterijen. Bovendien bestaan deze fenomenen ook al langere tijd, en verschijnen ze steeds weer in andere vormen. Zo nieuw en ernstig als sexting in eerste instantie lijkt, is het wellicht niet. Het plaatsen van sexting in deze context tezamen met de verscheidenheid in impact, brengt nuance in het beeld over sexting en sexting incidenten, die momenteel enigszins mist in de risico-politiek van de media en het maatschappelijk debat. Het beeld dat in de media geschetst wordt verschilt van het beeld dat uit dit onderzoek op middelbare scholen naar voren is gekomen. Sexting wordt door de geïnterviewde professionals niet alleen gezien als een risicovol en nieuw probleem, maar ook als iets normaal in al zijn facetten.

Dat sexting gebeurt vinden de professionals in dit onderzoek niet raar, maar de nieuwe vorm, sociale media, maakt dat zij het wel risicovol vinden. Deze interpretatie van sexting sluit aan bij het normaliteit discours dat in de wetenschappelijke literatuur is gevonden (Döring, 2014). Uit dit onderzoek

blijkt echter dat zij zich in hun handelen voornamelijk richten op de maker van een sexting beeld en deze als mede verantwoordelijk zien voor een incident. Dit neigt naar blaming the victim en sluit juist niet aan bij een visie op sexting vanuit het normaliteit discours. Er is in dit onderzoek dus een interessante tegenstrijdigheid gevonden in de visie en het handelen van professionals. Professionals lijken, zoals werd verwacht vanuit literatuuronderzoek, vooral pragmatisch te kijken naar verantwoordelijkheid bij sexting incidenten en niet vanuit een discours. Praktisch gezien is de maker inderdaad verantwoordelijk voor het op digitale kanalen brengen van een sexting beeld en daarmee voor het risico dat het mis gaat door ongewenste verspreiding. Maar is het wel terecht dat de maker ook verantwoordelijk wordt gesteld voor de openbaarmaking en verspreiding van hun sext door één of meerdere leerlingen? Onderzochte professionals wijzen er immers op dat makers vaak niet overzien wat de gevolgen kunnen zijn van het maken en versturen van een sexting beeld naar iemand die ze vertrouwen. Een sext wordt vaak in vertrouwen verstuurd en het is niet de bedoeling dat deze verder verspreid wordt. Wanneer een foto echter rond gaat in een hele klas, school of op meerdere scholen is niet meer de maker, maar een grotere groep verspreiders daar verantwoordelijk voor. In dit onderzoek heeft een aantal professionals oog voor de verantwoordelijkheid van die leerlingen, maar de focus ligt voornamelijk op (de verantwoordelijkheid van) de maker. Twee geïnterviewde professionals van één school spreken zich nadrukkelijk uit over het creëren van een veilig klimaat op school en in de klas en de taak van bijvoorbeeld mentoren hierin. Deze informant spreekt over de taak om leerlingen bewust te maken van de verantwoordelijkheid die iedereen draagt wanneer je een sexting beeld ontvangt om dit niet door te sturen. Dit mag de maker volgens hem ook verwachten van medeleerlingen. Het is vanuit dit onderzoek dan ook een aanbeveling aan professionals op middelbare scholen om deze collectieve verantwoordelijkheid van leerlingen meer centraal te stellen in de omgang met sexting incidenten en preventie. Leerlingen kunnen in de klas aangesproken worden op hun verantwoordelijkheid voor de verspreiding van sexting beelden, die brede verspreiding ligt immers buiten de invloedssfeer van de maker en is daarmee niet 'de schuld' van de maker.

De visie van professionals en jongeren op de verantwoordelijkheid van de maker lijkt aan te sluiten bij de maatschappelijke tendens in hoe er wordt gekeken naar de maker en verspreiders van sexting beelden. Recentelijk werd een seksfilmpje van Patricia Paay massaal gedeeld en verspreid, waarbij voornamelijk zij als maker als dom en onvoorzichtig werd gezien en de massale verspreiding minder onderwerp was van gesprek. Dit incident heeft echter wel geleid tot een maatschappelijke discussie over het massaal verspreiden van sexting beelden en hier kan dit onderzoek tevens een bijdrage aan leveren.

Deze studie heeft zich slechts op één gemeente gericht. Dit was een gemeente waar al een bewustwordingscampagne is geweest, die zich richtte op een visie vanuit het normaliteit discours. Het is onduidelijk of er in meerdere gemeentes soortgelijke campagnes zijn, of dat de onderzochte gemeente

hierin een uitzondering is. Daarnaast is het onduidelijk of en in hoeverre een dergelijke bewustwordingscampagne invloed heeft op de visie en het handelen van professionals. In dit onderzoek kwam namelijk een beeld naar voren van professionals die een duidelijke visie hebben en niet handelingsverlegen zijn bij sexting incidenten. De representativiteit van de resultaten is hierdoor onduidelijk en maakt de generaliseerbaarheid ervan naar professionals in andere gemeentes laag. Voor vervolgonderzoek is het interessant om te onderzoeken wat de situatie in andere gemeentes is en wat de mogelijke invloed kan zijn van een bewustwordingscampagne op de visie en het handelen van professionals op middelbare scholen.

Referenties

- Albury, K., & Crawford, K. (2012). Sexting, consent and young people's ethics: Beyond Megan's story. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 26, 463-473. doi:10.1080/10304312.2012.665840
- Aldridge, M. J., Arndt, K. J., & Davies, S. C. (2013). Sexting: You Found the Sext, What to Do Next? How School Psychologists Can Assist with Policy, Prevention, and Intervention. *The Ohio School Psychologist*, 58, 6-10. Geraadpleegd via http://works.bepress.com/susan_davies/38/
- Aldridge, M.J., Davies, S. C., & Arndt, K. J. (2013). Is Your School Prepared for a Sexting Crisis? *Principal Leadership*, 13, 12-16. Geraadpleegd via http://works.bepress.com/susan_davies/48/
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhof uitgevers.
- Baerveldt, C. (2017). *Hoe goed is uw gemeente voor de jeugd?* Artikel in voorbereiding.
- Bakker, I., Bakker, K., van Dijke, A., & Terpstra, L. (1998). *O+O=O2*. Utrecht: NIZW.
- Baumgartner, S. E. (2013). *Adolescent sexual risk behavior on the internet*. Amsterdam: University of Amsterdam
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bhat, C. S. (2008). Cyber bullying: overview and strategies for school counsellors, guidance officers, and all school personnel. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 18, 53-66. doi:10.1375/ajgc.18.1.53
- Boeije, H. R. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom
- Boies, S. C., Cooper, A., & Osborne, C. S. (2004). Variations in internet-related problems and psychosocial functioning in online sexual activities: Implications for social and sexual development of young adults. *Cyberpsychology & Behavior*, 7, 207-230. doi:10.1089/109493104323024474
- Burggraaff-Huiskens, M. (2011). *Opvoedondersteuning: als bijzondere vorm van preventie*. Bussum: Uitgeverij Coetinho.
- Chibbaro, J. (2007). School counselors and the cyberbully: Interventions and implications. *Professional*

School Counseling, 11, 65-68. doi:10.5330/PSC.n.2010-11.65

Dahl, R. E. (2004). Adolescent brain development: A period of vulnerabilities and opportunities. Keynote address. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 1-22. doi:10.1196/annals.1308.001

De Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e*. Delft: Eburon.

Donoso, V., & Lievens, E. (2013). *Participatory policy-making as a mechanism to increase the effectiveness of school policies against cyberbullying*. Leuven, België: EMSOC – IWT

Döring, N. (2014). Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting?. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8, article 9. doi:10.5817/CP2014-1-9

EenVandaag (2017). *Meer jongeren doen aan sexting*. Geraadpleegd via:

http://opiniepanel.eenvandaag.nl/uitslagen/73627/meer_jongeren_doen_aan_sexting_

Farrington, D. P., & Ttofi, M. M. (2009). School-based programs to reduce bullying and victimization. *The Campbell Collaboration*, 6, 3-147. doi:10.4073/csr.2009.6

Feenstra, W., & Mebius, D. (2017, 22 februari). Een naaktfoto van de 14-jarige Onur belandde online. Uit schaamte pleegde hij zelfmoord. *de Volkskrant*. Geraadpleegd van <http://www.volkskrant.nl/media/een-naaktfoto-van-de-14-jarige-onur-belandde-online-uit-schaamte-pleegde-hij-zelfmoord~a4465461/>

Frey, K. S., Hirschstein, M. K., Edstrom, L. V., & Snell, J. L. (2009). Observed reductions in school bullying, nonbullying aggression and destructive bystander behavior: A longitudinal evaluation. *Journal of Educational Psychology*, 101, 466–481. doi:10.1037/a0013839

Hasinoff, A. A. (2013). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New Media & Society*, 15, 449-465. doi:10.1177/1461444812459171

Haverkort, J. (2017, 13 maart). Scholen straffen soms slachtoffers sexting. *Metro*. Geraadpleegd van <https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2017/03/scholen-straffen-soms-slachtoffers-sexting>

Ince, D., van Yperen, T. & Valkesteijn, M. (2013). *Top tien positieve ontwikkeling jeugd. Beschermende factoren in opvoeden en opgroeien*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

- Kerstens, B. (2015, 25 september). Het verbieden van sexting is nergens voor nodig. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd van <http://www.ad.nl/binnenland/het-verbieden-van-sexting-is-nergens-voor-nodig~ab7e23f0/>
- Levine, D. (2013). Sexting: a terrifying health risk... or the new normal for young adults?. *The Journal of Adolescent Health, 52*, 257-258. doi:10.1016/j.jadohealth.2013.01.003
- Lippman, J. R., & Campbell, S. W. (2014). Damned if you do, damned if you don't... if you're a girl: Relational and normative contexts of adolescent sexting in the United States. *Journal of Children and Media, 8*, 371-386. doi:10.1080/17482798.2014.923009
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The relationship between life satisfaction, risk-taking behaviors, and youth violence. *Journal of Interpersonal Violence, 20*, 1495-1518. doi:10.1177/0886260505278718
- Meij, H. & Ince, D. (2013). *De ontwikkeling van kinderen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Pascoe, C. J. (2011). Resource and risk: Youth sexuality and new media use. *Sexuality Research and Social Policy, 8*, 5-17. doi:10.1007/s13178-011-0042-5
- Pel, A. (2015, 08 juni). Vaker psychische problemen door chantage na sexting. *Metro*. Geraadpleegd van <https://www.metronieuws.nl/binnenland/2015/06/vaker-psychische-problemen-door-chantage-na-sexting>
- Redactie AD. (2017, 24 januari). Tientallen jongeren in psychiatrische klinieken na gelekte naaktfoto's. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd van <http://www.ad.nl/binnenland/tientallen-jongeren-in-psychiatrische-klinieken-na-gelekte-naaktfoto-s~ae1f9e16/>
- Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., & Livingstone, S. (2013). Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory, 14*, 305-323. doi:10.1177/1464700113499853
- Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: New perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science, 16*, 55-59. doi:10.1111/j.1467-8721.2007.00475.x
- Swearer, S. M., Espelage, D. L., Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2010) What can be done about school

bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 39, 38-47.

doi:10.3102/0013189X09357622

Temple, J. R., Paul, J. A., Van den Berg, P., Le, V. D., McElhany, A., & Temple, M. D. (2012). Teen sexting and its association with sexual behaviors. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 166, 828–833. doi:10.1001/archpediatrics.2012.835

Valois, R. F., Zullig, K. J., Huebner, E. S., Kammermann, S. K., & Drane, J. W. (2002). Association between life satisfaction and sexual risk-taking behaviors among adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 11, 427-440. doi:10.1023/A:1020931324426

Van Oosten, A. (2017). *Jongeren en online veiligheid. Over risicovol mediagebruik en de rol van ouders*. Nunspeet: Kliksafe

Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Ponnet, K., & Walrave, M., (2014). Brief report: The association between adolescents' characteristics and engagement in sexting. *Journal of Adolescence*, 37, 1387-1391. doi:10.1016/j.adolescence.2014.10.004

Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Walrave, M., Ponnet, K., & Peeters, E. (2016). Sexting: Adolescents' perceptions of the applications used for, motives for, and consequences of sexting. *Journal of Youth Studies*, 20, 446-470. doi:10.1080/13676261.2016.1241865

Van Ouytsel, J., Walrave, M., & Van Gool, E. (2014). Sexting: Between thrill and fear – How schools can respond. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 87, 204–212. doi:10.1080/00098655.2014.909380

Vandebosch, H., Poels, K. & Deboutte, G. (2014). Schools and cyberbullying: Problem perception, current actions and future needs. *International Journal of Cyber Society and Education*, 7, 29-48. doi: 10.7903/ijcse.1149

Vanden Abeele, M., Campbell, S. W., Eggermont, S., & Roe, K. (2014). Sexting, mobile porn use, and peer group dynamics: Boys' and girls' self-perceived popularity, need for popularity, and perceived peer pressure. *Media Psychology*, 17, 6-33. doi:10.1080/15213269.2013.801725

Vreeman, R. C., & Carroll, A. E. (2007). A systematic review of schoolbased interventions to prevent

bullying. *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine*, 161, 78–88.

doi:10.1001/archpedi.161.1.78

Walker, S., Sanci, L., & Temple-Smith, M. (2013). Sexting: Young women's and men's views on its nature and origins. *Journal of Adolescent Health*, 52, 697–701.

doi:10.1016/j.jadohealth.2013.01.026

Walrave, M., Heirman, W. & Hallam, L. (2014). Under pressure to sext? Applying the theory of planned behaviour to adolescent sexting. *Behaviour and Information Technology*, 33, 86–98.

doi:10.1080/0144929X.2013.837099

Weisskirch, R. S., & Delevi, R. (2011). "Sexting" and adult romantic attachment. *Computers in Human Behavior*, 27, 1697–1701. doi:10.1016/j.chb.2011.02.008

Willard, N. E. (2010). Sexting and Youth: Achieving a Rational Response. *Journal of Social Sciences*, 6, 542-562. doi:10.3844/jssp.2010.542.562

Youth Online Safety Working Group, (2010). *Interdisciplinary response to youths sexting*. Washington, DC: Youth Online Safety Working Group.

Bijlage 1. Opbouw semi-gestructureerd interview

A. Intro

- Kennismaken
- Opname
- Anonimiteit
- Onderwerp thesis
- Geen goede of foute antwoorden

B. Ontdekking

- Kunt u kort de situatie omschrijven?
 - Hoe kwam dit incident aan het licht?
 - Op welke manier kreeg u hier kennis van?

C. Inschatting incident

- In hoeverre vond u het sexting incident ernstig en waarom?
 - Hoe schatte u betrokken leerling(en) in? En waarom?
 - Speelt de reden van het maken van een sext voor u uit bij de inschatting van de ernst?
 - Wat waren de gevolgen van het incident? (Voor de maker, verspreider & school)
 - Hoe zagen de betrokken leerlingen zelf de situatie?

D. Doel van hulp

- Wat is volgens u de gewenste uitkomst voor betrokken leerlingen na een sexting incident?

E. Handelen

- Hoe heeft u gehandeld naar de leerling(en) toe? En waarom?
 - Heeft u ook gehandeld naar een bredere groep leerlingen?
 - Bij meerdere incidenten: waren er verschillen in het handelen en zo ja, waarom?
 - Wanneer is het incident volgens u opgelost?

F. Andere betrokkenen

- Welke andere professionals waren betrokken bij de incidenten?
- Had u het idee dat u op één lijn zat met andere betrokken professionals in visie en handelen?
 - Hadden jullie hetzelfde doel voor ogen?
 - Werkte handelen van verschillende partijen versterkend of tegenstrijdig?

G. Afsluiting

- Als u nu in één zin zou moeten omschrijven wat u van sexting vindt, wat zou u dan zeggen?
- Vragen naar andere potentiële informanten binnen school
- Bedanken